

domen fram små förtjusande, luftiga akvareller. Om hans poetiska gry vittnar hans psalm för ålderstigna (N. Ps. 630) — i sin stilla, försynta blidhet en spegelbild av författaren själv. Och slutligen är "Fredsbergs krönika" (1927) ett minnesmärke över hans kärlek till sin sista församling, dess natur, historia och människoöden och över den arbetsflit, som följde honom till hans sista dag.

E. L.

Vår Koralfråga

Iakttagelser och reflexioner.

I.

Vid kyrkosångsmötet i Örebro sisl. höst höll undertecknad ett föredrag över ämnet "Några synpunkter på vår koralfrågas nuvarande läge". De nu påbörjade uppsatserna skola delvis återge detta föredrag, men deras egentliga anledning är dock en annan. K. S. V:s centralkommitté har vid årets sammanträde uppdragit åt mig att göra ett par meddelanden i denna tidskrift, vilka båda ha med vår koralång att göra. Såsom *ram* till dessa meddelanden dristar jag använda ett och annat ur ovannämnda föredrag med några förändringar. Jag hoppas kunna tillräckligt markera gränsen mellan C. K:s uppdrag och min inramning, som ej har andra anspråk än att återge en för K. S. V:s ursprungliga linjer varmt intresserad prästs syn på vissa företeelser inom vår kyrkomusikaliska värld. Jag skulle dock ej framlägga mina synpunkter för offentligheten, om jag ej hade goda skäl att tro mig ej stå ensam om dem.

*

Att vi fortfarande kunna tala om vår koralfråga, behöver ingen utläggning, och icke är det något att klaga över, ty frågor, det är livstecken. Ett levande intresse just för psalmsången i våra kyrkor och för dithörande musik är otvivelaktigt en huvudsak i arbetet för höjandet av den kyrkliga sången överhuvud. —

Här kommer nu det ena av mina uppdrag från C. K. Vid dess sammanträde kom anordnandet av *koralaftnar* på tal. Ämnet fördes fram av kyrkoh. Allard. Undertecknad kom därvid att redogöra för, hur vi i S:t Pauli kyrka i Göteborg — med påtagligt gott resultat — haft dylika musikstunder anordnade. Något särskilt märkvärdigt är det alls icke med denna anordning, men C. K. ansåg, att det kunde ha sitt värde med exempel på program för en koralafton. Ändamålet med en dylik är

givetvis att väcka intresse för psalmsången och speciellt att inöva melodier, som förtjäna eller behöva övas.

En förutsättning för att koralaftonen skall göra sin tjänst är så gott som nödvändigt en unison *kör*, som förut väl inövat de ifrågakommande melodierna. Hur många sådana som lämpligen bära förekomma på programmet, beror givetvis i hög grad på lokala förhållanden, 6 eller 7 ha väl varit det vanliga hos oss, men då har ock på ett par ställen inom programmet infogats blandad körsång. Där detta kan ske, ökas intresset.

Insjungningen av de särskilda koralmelodierna har hos oss varit anlagd på följande sätt:

1) Några inledande ord — från en kateder eller annan plats i koret — om den förevarande koralens historia, karaktär m. m. efter råd och lägenhet.

2) Orgeln spelar *koralmelodien* utan ackompanjemang.

3) Kören sjunger en eller två versar av den valda psalmen.

4) Församlingen sjunger d:o.

Och så genomföres programmet, eventuellt som nämnt med inslag av någon körsång. Till sist bön och en psalmvers.

Vill man ha flera koralaftnar under året, lämpar det sig att inöva melodierna till psalmer, som företrädesvis användas under närmast stundande avdelning av kyrkoåret. Då kan ock plats beredas för övning av de församlingen tillkommande partierna av liturgien.

Härmed får det vara nog om denna sak.

*

Våra koraler äro den dyrbaraste skatten inom den egentliga kyrkomusiken. Där finnas ädelstenar, ej överträffade av något annat i tonkonstens skattkammare. Vidare: bland den mångfald koraler, som utan meningskiljaktighet anses såsom från kyrklig synpunkt fullgoda, finnes en formens och innehållets rikedom, som vittnar om, att den äkta kyrkomusiken lämnar utrymme åt *livets* rikedom, att kyrklig värdighet och gedigenhet icke äro detsamma som schematism och jämnstrukenhet. Församlingens psalmsång och en stor del av dess melodier äro ju ock det specifikt *protestantiska* inslaget i våra gudstjänster. Våra *svenska* koralmelodier utgöra också ett mycket värdefullt bidrag härtill.

Här må göras ett försök att betrakta koralfrågan i dess samband med det kyrkomusikaliska tidsläget överhuvud hos oss.

Ej utan intresse och värde torde det vara att göra en jämförelse med strömningarna inom den kyrkliga konsten i övrigt i vårt land, närmast

byggnadskonsten — arkitekturen är ju "frusen musik". Vi erinra oss först upplysningstidens vitmenade kyrkointeriörer, kanske på bekostnad av gamla värdefulla målningar. Opposition häremot gjorde sig märkbar fram på 1800-talet, särskilt i samband med de då utförda stora kyrkorestaureringarna. Princip för dessa blev *stilrenhet*: man sökte återställa byggnaderna i det skick man antog att de skulle ha fått, om den ursprungliga byggnadsplanen konsekvent fasthållits, och det fattades ej hänsynslöshet vid genomförandet av denna stilrenhetsprincip. Samtidigt blev *gotiken* föremål för en beundran, som väl må betecknas som ensidig, den tycktes bli idealet för kyrkobyggnader; och så fingo vi åtminstone i västra Sverige en samling gotiska miniatyrdomer eller i bästa fall kyrkor med enklare gotiska former. De äldre icke-gotiska kyrkorna, t. ex. Göteborgs domkyrka, kunde t. o. m. ringaktas för sin "stillöshet". Nu läsa vi i Laurins konsthistoria om Göteborgs *vackra* domkyrka. Omkring sekelskiftet kom en kraftig reaktion mot ovannämnda restaureringsprinciper. Strävan efter stilrenhet fick träda tillbaka för strävan efter trohet mot det *historiskt givna*. Man insåg väl ock, att stilrenhet *kan* vara en tämligen mekanisk sak, att vägen ej är så värst lång därifrån till schablonmässighet. Man fann, att inom samma ram konstverk från olika tider och i olika stilarter kunna bilda en helhet av egenartad och verkningsfull skönhet. I våra dagar hade man säkerligen icke bannlyst det gamla altaret från Uppsaladomen. I samband med den minnesvärda diskussionen i föreningen Urd i Uppsala nov. 1906 yttrade Sigurd Curman: "Jag skulle vilja betona, att vi icke böra hindra en nyare tids formspråk att blanda sin röst med de gamla stilarnas. Att därav kunna alstras synnerligen vackra och harmoniska resultat, därpå kunna åtskilliga exempel anföras".

En analogi till denna principernas växling på den kyrkliga byggnadskonstens område kan utan svårighet skönjas inom vårt lands kyrkomusik, naturligtvis med modifikationer och med den ej oviktiga skillnaden, att tidsföljden här blivit en annan. En viss motsvarighet till upplysningstidens vitlimning av kyrkorna återfinna vi i 1819 års koralbok med dess genomförda uniformitet i koralbehandlingen. En *viss* motsvarighet säger jag, ty det vore orättvist att *bara* på detta sätt karaktärisera Haeffners koralverk. Men en sådan behandling av äldre och i kyrkligt hänseende större tiders melodiskatt som Haeffners är säkerligen utan motstycke i musikhistorien. Det var också i neologiens tidsålder. En tradition vet emellertid att förmäla, att H:s koralbok icke återgivit hans definitiva ställning till koralmusiken, särskilt, att han icke principiellt varit emot den mera "rytmiska" koralsången. Jag har hört det sistnämnda av en H:s släkting. När så i sinom tid reaktionen kom mot denna koralmusikens

stereotypering, förde nästa steg till en reformståndpunkt, som jag tror närmast vara att jämföra med de moderna restaureringsprinciperna. Banbrytarnas namn äro välkända: Richard Norén och John Morén, varjämte 1897 års mässmusik bör nämnas i detta sammanhang. Restaurationen, sådan den tillämpades på koralerna, gällde framför allt rytmen, men i övrigt togs stor hänsyn till det historiskt givna: alltså icke till vad pris som helst bara det äldsta möjliga. Ännu mera framträder detta drag i det av Norén och Morén utgivna vespermaterialet, som sedermera utvidgats till 1914 års monumentala vesperale.

Här eftersträvas tillvaratagande av den gammalkyrkliga musiken, men med tillbörligt utrymme också åt den på protestantisk mark vuxna eller utbildade tonkonsten, varjämte åtskilligt nykomponerat material tillkommit, där senare tidens tonspråk i någon mån fått göra sig gällande. Allt med odisputabelt värdig kyrklig hållning. Nästa steg blev återhållande i en riktning och avancerande i en annan och ny sådan: 1921 års koralbok med dess tillägg för de nya psalmerna. Åtskilliga melodier ha här återfått en äldre rytmik, och nykomponerade koraler ha i flertalet fall en friare form än Haeffners; även harmoniseringen avviker ofta från den i hans koralverk använda, enligt min tanke ingalunda alltid till fördel. Betecknande är emellertid, att i den inledande historiken över koralerna ingen av alla de många tonsättarna fått tillnärmelsevis så utförligt omnämnande som H. 1921 års koralbok måste betecknas såsom återhållsamt gent emot K. S. V:s restaureringssträvanden. Bland melodierna till de nya psalmerna ha för vår kyrkliga församlingssång helt nya element kommit till: material från den andliga visans eller den religiösa romansens fält, i flera fall med en karaktär, som kan betecknas som rena motsatsen till vår hittillsvarande kyrkliga psalmsångs egenart — *störande* element *).

De nyaste strävandena inom vår kyrkomusik åsyfta stilrenhet inom de gamla *gregorianska* formernas gränser. Huruvida dessa strävanden utöva något inflytande på intresset för församlingens psalmsång och annan på protestantisk mark vuxen — ej blott från romersk praxis överförd — kyrkomusik, därom torde vara för tidigt att döma.

Ivar D. Wallerius.

*) Störande element — jag kommer att tänka på böndagarna i vårt kyrkoår. De kunna gärna avskaffas. Deras ämnen kunna mycket väl komma till sin rätt inom det gamla kyrkoårets ram — i den mån dessa ämnen böra vara hänvisade till någon viss dag.